

економічного розвитку з врахуванням зростання за проаналізованими напрямками збільшення державних трансфертів потребують Бродівський, Городоцький, Дрогобицький, Жидачівський, Кам'яно-Бузький, Пустомитівський, Радехівський, Турківський райони Львівської області. Але надання державних трансфертів повинно супроводжуватись підвищенням ефективності використання інвестицій за рахунок усіх джерел (коштів підприємств, місцевих бюджетів тощо) через проведення певної інвестиційної політики. Про ефективність використання державних інвестицій, яку розраховуємо за формулою (2), можна свідчити з рис. 5.

$$E = \Delta I / I, \quad (2)$$

де: E – ефективність використання державних інвестицій, ΔI – приріст інвестицій в основний капітал, I – державні інвестиції.

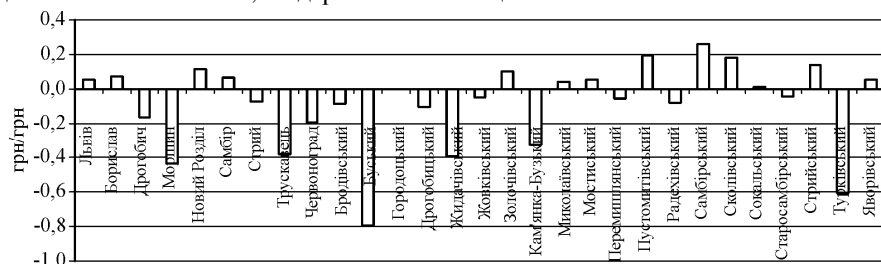

Рис. 5. Середньорічне значення ефективності використання державних інвестицій за районами, містами Львівської області протягом 2006-2010 рр. (побудовано за [6])

Протягом 2006-2010 рр. неефективно використовувались державні інвестиції щодо приросту інвестицій в основний капітал у Дрогобичі, Моршині, Стрию, Трускавці, Червонограді, та Бродівському, Буському, Дрогобицькому, Жидачівському, Жовківському, Кам'яно-Бузькому, Перемишлянському, Радехівському, Старосамбірському, Турківському районах. Зниження ефективності використання державних інвестицій у зазначених містах і районах відбувалось у 2009-2010 рр., під час фінансово-економічної кризи.

Висновки. На основі аналізу ефективності використання державних інвестицій за обраними напрямками соціально-економічного розвитку можна зробити висновок, що до причин зниження ефективності їх використання у певних районах Львівської області за напрямками зростання виробництва, зростання основного капіталу, зростання введення в експлуатацію житла, зростання доходів місцевих бюджетів, зростання зайнятості, зростання доходів населення, зростання чистоти довкілля відносились: неефективне використання інвестицій у видах економічної діяльності, промисловості, сільському господарстві; низька частка інвестицій підприємств у їх доходах; виникнення фінансової та економічної кризи у частині провідних країн світу, а потім в Україні у 2009-2010 рр.

Література

1. Курило С.В. Інвестиційна політика, її сутність і роль у сучасних умовах / С.В. Курило // Держава та регіони : наук.-виробн. журнал. – Сер.: Економіка та підприємництво. – 2009. – Вип. 2. – С. 12-18.
 2. Лановий В. Інвестиції та розвиток / В. Лановий, В. Дубровський. – К. : Вид-во "Центр Ринкових реформ", 2002. – 86 с.

3. Сокурєнко П.І. Інвестиційна політика як ефективна форма управління ухваленням інвестиційних рішень / П.І. Сокурєнко, О.Ф. Кришан // Європейський вектор економічного розвитку. – 2010. – № 1 (8). – С. 208-214.
 4. Семюелсон Пол А., Норгауз Вільям Д. Макроекономіка : пер. з англ. – К. : Вид-во "Основи", 1995. – 544 с.
 5. Носова С.С. Экономическая теория, 2008.30.2. Кейнсианская теория совокупного спроса. Модель мультипликатора.
 6. Статистичний щорічник Львівської області за 2011 рік. – Ч. 2 / Державна служба статистики України; Головне управління статистики у Львівській області / за ред. С.О. Матковського. – Львів, 2012. – 382 с.

Андел І.В. Оценка влияния инвестиционной деятельности на социально-экономическое развитие и состояние окружающей среды во Львовской области

Осуществлена оценка инвестиционной деятельности путем измерения эффективности использования государственных трансфертов и их влияния на социально-экономическое развитие в регионе с использованием кейнсианской теории на примере районов Львовской области. Определены причины снижения эффективности использования государственных инвестиций.

Ключевые слова: инвестиционная деятельность, инвестиционная политика, эффективность использования инвестиций, мультипликатор накопления, коэффициент накопления.

Андел І.В. Estimation of investment activity and her influence on socio-economic development and state of environment in the Lviv area

The estimation of investment activity is carried out by measuring of efficiency of the use of state public investments and their influence on socio-economic development in a region with the use of the Keynes theory on the example of districts of the Lviv area. Reasons of decline of efficiency of the use of public investments are certain.

УДК 657.212(045)

Аспір. М.М. Чорнобривець¹ –
ДВНЗ "КНЕУ ім. В. Гетьмана"

УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Розглянуто управління дебіторською заборгованістю в сучасних умовах господарювання, запропоновано загальну схему системи управління дебіторською заборгованістю підприємства.

Ключові слова: дебіторська заборгованість, кредитна політика підприємства, кредитні умови, форми рефінансування.

Постановка завдання. Найактуальнішим питанням, яке гостро постає перед суб'єктами господарювання у сучасний період, є виникнення та погашення дебіторської заборгованості. Тому на сьогодні найбільш важливими проблемами, рішення яких повинно сприяти покращенню фінансового стану підприємства, є розроблення системи управління дебіторською заборгованістю, визначення її оптимальних термінів та обсягів, що дасть змогу підприємствам контролювати ситуацію та призведе до зменшення не лише дебіторської заборгованості, а й витрат на її утримання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Результати аналізу досліджень з цієї проблеми свідчать про недостатнє наукове розкриття методичних підходів

¹ Наук. керівник: доц. Л.В. Гнилицька, канд. екон. наук

до вирішення завдань управління дебіторською заборгованістю. Зазвичай, автори розглядають питання кредитної політики, яка є запорукою запобігання виникненню неконтрольованої дебіторської заборгованості.

Проблеми управління дебіторською заборгованістю досліджували: Є.І. Агеєва [1], М.Д. Білик [2], О.А. Криклій [3], Н.О. Матицина [4], М.М. Нашкерська [5], Н.М. Новікова [6], О.М. Рибалко [7], Г.А. Семенов [8] та інші.

Узагальнюючи наукові праці та проблематику досліджень, можна визначити, що питання управління дебіторською заборгованістю підприємств є найбільш дискусійними, недостатньо уваги приділено розробленню системи управління дебіторською заборгованістю.

Мета роботи – є розглянути питання управління дебіторською заборгованістю та запропонувати власну схему системи управління дебіторською заборгованістю підприємства.

Виклад основного матеріалу. Управління дебіторською заборгованістю підприємство може здійснювати самостійно, шляхом використання трудових, технічних та фінансових ресурсів, створення спеціалізованих підрозділів аналізу та контролю дебіторської заборгованості.

Як свідчить практика, здійснюючи підприємницьку діяльність підприємство часто не може стягнути борги з контрагентів. Зростання дебіторської заборгованості можливе внаслідок збільшення обсягів продажу, нерациональної кредитної політики, неплатоспроможності покупців тощо.

Перевищення дебіторської заборгованості зумовлює зниження фінансової стійкості підприємства та вимагає залучення додаткових джерел фінансування. У разі перевищення кредиторської заборгованості створюється загроза неплатоспроможності підприємства [2, с. 174].

Основними завданнями управління дебіторською заборгованістю є:

- 1) систематизація та аналіз інформації про покупців, замовників та інших дебіторів підприємства;
- 2) моніторинг розміру і структури дебіторської заборгованості покупців, замовників та інших дебіторів за відвантаженою продукцією, виконані роботи, надані послуги та за іншими операціями, забезпеченими векселями, що передбачає зменшення поточних фінансових потреб підприємства в оборотних інвестиціях з метою зменшення витрат на їх обслуговування;
- 3) забезпечення високої швидкості обороту дебіторської заборгованості, яка дає змогу скоротити потребу в ньому завдяки раціональнішому використанню;
- 4) виявлення величини впливу дебіторської заборгованості на прибуток та точну платоспроможність і ліквідність активів підприємства;
- 5) забезпечення оптимального співвідношення між платоспроможністю і рентабельністю шляхом підтримки відповідних розмірів і структури оборотних активів;
- 6) захист від інфляції;
- 7) виявлення умов, які сприяють виникненню ризику втрати ліквідності та зниженню ефективності діяльності підприємства;
- 8) контроль за заборгованістю, строк сплати по якій ще не настав, а також заборгованістю, не сплаченою в строк;
- 9) розрахунок прогнозного розміру резерву сумнівних боргів;

- 10) розроблення варіантів рефінансування дебіторської заборгованості;
- 11) сприяння зростанню обсягу продаж шляхом надання комерційного кредиту і цим самим – зростанню прибутку;
- 12) визначення ступеня ризику несплати рахунків покупцями;
- 13) надання рекомендацій щодо зменшення кількості фактично або потенційно неплатоспроможних покупців;
- 14) підвищення конкурентоздатності за допомогою відтермінування платежів.

Із зростанням розміру дебіторської заборгованості виникає потреба в управлінні дебіторською заборгованістю. У сучасних умовах господарювання розроблення ефективного управління дебіторською заборгованістю є одним із ключових завдань у вирішенні завдань підприємства з позиції забезпечення належного рівня фінансової безпеки та досягнення позитивних результатів у фінансовому оздоровленні [7].

Політика управління дебіторською заборгованістю складається із умов, правил та процедур, виконання яких забезпечує досягнення запланованого результату.

На основі цього пропонуємо загальну схему управління дебіторською заборгованістю, яка є специфічною багатофункціональною та багатоконпонентною системою, що складається з комплексу взаємопов'язаних блоків, що відчужають на собі вплив зовнішніх та внутрішніх чинників і створюють певну цілісність. Схема складається з десяти блоків, що відображають необхідні дії та заходи у їх взаємозв'язку та взаємозалежності, реалізація яких сприятиме результативному здійсненню управлінських рішень у певній сфері діяльності (рис.).

На дебіторську заборгованість впливають як внутрішні, так і зовнішні фактори. До внутрішніх чинників, що визначають кредитну політику, вчені відносять: професійну підготовленість, кваліфікацію та досвід персоналу; цінову політику; клієнтуру підприємства [3].

До основних зовнішніх факторів під час розроблення управлінських рішень треба віднести стан розрахунків у країні, ефективність грошово-кредитної політики центрального банку та комерційних банків, фондів, фінансові ринки, рівень інфляції, види продукції та послуг, стан сегментів товарного ринку, фінансову стабільність і підтримку бізнесу тощо.

Для управління дебіторською заборгованістю підприємство має сформулювати кредитну політику, що дає змогу максимально ефективно використовувати дебіторську заборгованість як інструмент збільшення продаж, і комплекс заходів, які спрямовані на зниження ризику виникнення простроченої або безнадійної дебіторської заборгованості.

Перший блок (кредитна політика) за своєю суттю передбачає обґрунтований вибір типу кредитної політики підприємства щодо покупців продукції.

Кредитну політику потрібно розглядати як стандартний набір процедур для того, щоб прийняти рішення, які з клієнтів повинні отримати кредит і на яких умовах, забезпечити дотримання умов кредиту та визначення умов надання знижки [5, с. 137]. Доцільність кредитної політики можна оцінити шляхом моделювання наслідків реалізації розробленої кредитної політики на формування прибутку підприємства за методикою, що представлена в працях [6, 8].

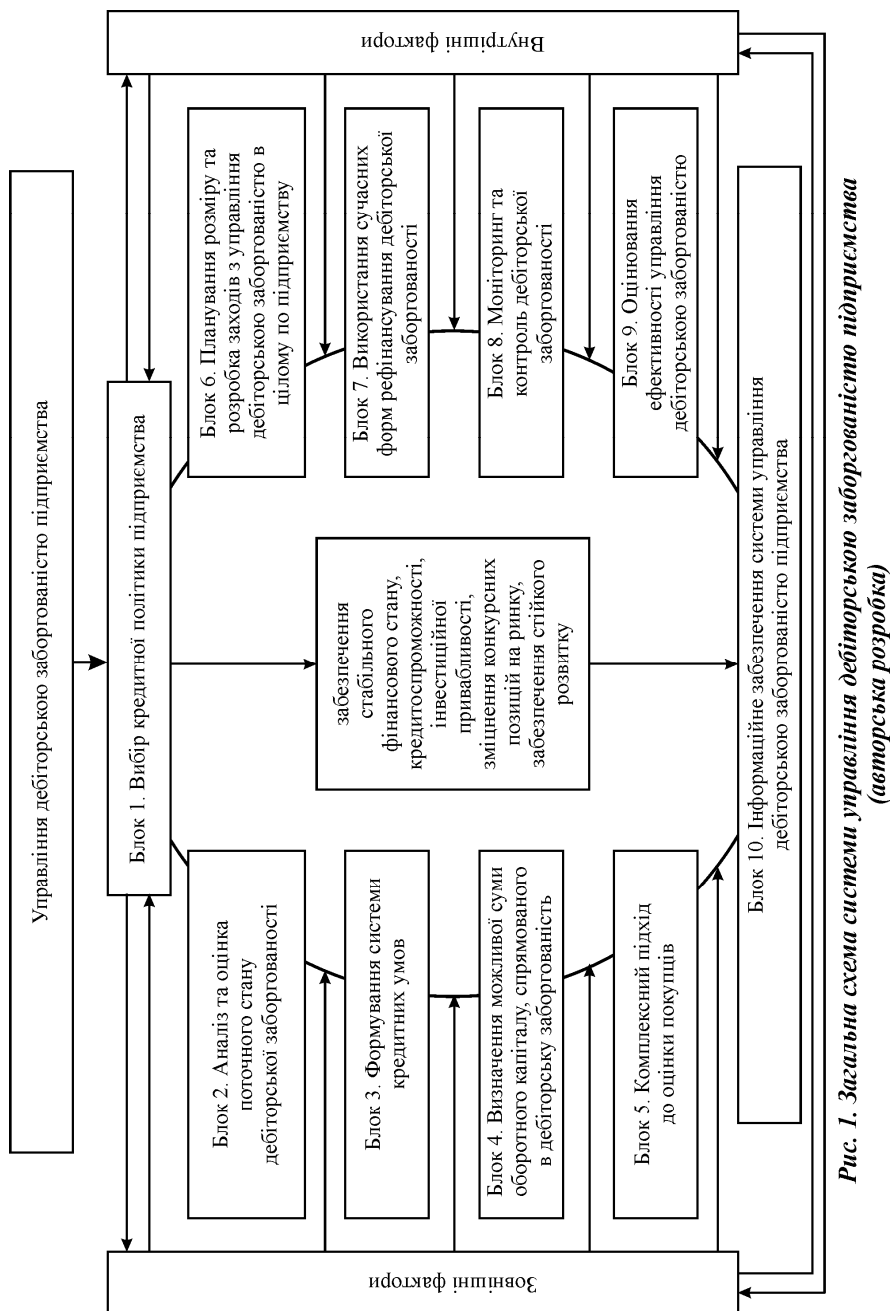

Рис. 1. Загальна схема системи управління дебіторською заборгованістю підприємства (авторська розробка)

Другий блок формує аналіз та оцінку поточного стану дебіторської заборгованості, що передбачає зовнішній та внутрішній аналіз, виявлення можливостей, ризиків та загроз, облік ресурсів та встановлення обмежень у часі щодо досягнення поставлених цілей; визначення середнього розміру фінансових активів, які перебувають у формі дебіторської заборгованості, їх питомої ваги в загальній сумі оборотності активів підприємства; поділ та оцінку дебіторської заборгованості за окремими її видами та строками погашення.

Третім блоком кредитної політики є формування системи кредитних умов: строк надання кредиту; розмір кредиту, який надається; система штрафних санкцій за прострочення виконання зобов'язань покупцями; вартість надання кредиту, тобто система цінних знижок при здійсненні негайних розрахунків за придбану продукцію.

Визначення можливої суми оборотного капіталу, спрямованого в дебіторську заборгованість за кредитом, є четвертим блоком системи управління дебіторською заборгованістю. Розрахунок цієї суми передбачає врахування запланованих обсягів реалізації продукції в кредит; середній період прострочення платежів; коефіцієнт співвідношення собівартості та ціни продукції, яка реалізується в кредит. Прискорення оборотності коштів у розрахунках у динаміці розглядають як позитивну тенденцію.

П'ятим блоком є комплексний підхід до формування стандартів оцінки покупців, що передбачає визначення системи характеристик, які оцінюють кредитоспроможність окремих груп покупців; формування та експертиза інформаційної бази проведення оцінки кредитоспроможності покупців; вибір методів оцінки кредитоспроможності покупців; групування покупців за рівнем кредитоспроможності; диференціація кредитних умов відповідно до рівня кредитоспроможності покупців; визначення ступеня ризику несплати рахунків покупцями; надання дієвих рекомендацій щодо зменшення кількості потенційно неплатоспроможних покупців.

Важливу роль в управлінні дебіторською заборгованістю відіграють планування, організація та контроль роботи з дебіторами. Управління дебіторською заборгованістю зводиться до: формування кредитного рейтингу клієнтів; класифікації дебіторської заборгованості за видами; ведення реєстру старіння заборгованості; оцінки реальної вартості та обертання дебіторської заборгованості; включення дебіторської заборгованості в систему операційних бюджетів; реструктуризація дебіторської заборгованості.

Сьомим блоком у процесі управління дебіторською заборгованістю з метою прискорення розрахунків є використання сучасних форм її рефінансування: процес клірингу; факторинг; форфейтинг; облік векселя; застава; аутсорсинг; надання замовникам знижок; реструктуризація заборгованості.

Восьмим блоком є контроль та моніторинг дебіторської заборгованості, який передбачає визначення строків повернення суми боргу, що організується в межах побудови загальної системи фінансового контролю на підприємствах як самостійний його блок, а також контроль за виконанням фінансових планів за місяць і квартал у частині погашення дебіторської заборгованості підприємства.

Оцінювання дебіторської заборгованості дає змогу зробити висновок про ефективність кредитної політики, що проводиться підприємством, виявити її не-

доліки і врахувати їх у розробленні нової кредитної політики. Якщо стан дебіторської заборгованості свідчить про недосконалу кредитну політику підприємства, або про її відсутність взагалі, то за такої ситуації важливим є налагодження претензійної роботи за простроченою та безнадійною заборгованістю.

Десятий блок – організація інформаційного забезпечення обліку дебіторської заборгованості на підприємстві будь-якої форми власності має важливе значення, оскільки сприяє упорядкуванню інформації, прозорості та достовірності даних із розрахункових операцій за борговими правами. Керівнику підприємства з метою отримання повної й оперативної інформації щодо різних видів дебіторської заборгованості, які становлять значну частку у структурі оборотних коштів, доцільно забезпечити організацію цієї ділянки обліку із залученням відповідних фахівців.

Висновки. Таким чином, узагальнена схема системи управління дебіторською заборгованістю підприємства є сукупністю підсистем, що відображують агреговані комплекси дій з підвищення фінансових можливостей підприємства. У зв'язку зі складністю та багатоаспектністю проблеми, загальна схема не відображає з високим ступенем деталізації всіх організаційно-економічних та облікових методів із управління дебіторською заборгованістю підприємства. Але така структуризація дає змогу здійснювати системний та цілеспрямований пошук шляхів поєднання всіх основних компонентів організаційно-економічного забезпечення внутрішньофірмового управління для концентрації зусиль і управлінських впливів на чинники, що визначають внутрішній потенціал підприємства, який дає змогу забезпечити підвищення його конкурентних можливостей. У своїй діяльності підприємствам необхідно приділяти більше уваги організації обліку перелічених операцій у запропонованій схемі із управління дебіторською заборгованістю.

Література

1. Агєсва Є.І. Кредитна політика як інструмент управління дебіторською заборгованістю// Фінансовий менеджмент. – 2004, № 6. – С. 22-33.
2. Білик М.Д. Фінансовий аналіз: навч. посіб./ М.Д. Білик, О.В. Павловська, Н.М. Притуляк, Н.Ю. Невмержицька. – К.: Вид-во КНЕУ, 2005. – 592 с.
3. Криклій О.А. Управління кредитним ризиком банку: монографія/ О.А. Криклій, Н.Г. Маслак. – Суми: ДВНЗ "УАБС НБУ". – 2008. – 86 с.
4. Матицина Н.О. Основні засади регулювання розрахункових відносин через управління дебіторською заборгованістю// Бухгалтерський облік і аудит. – 2006. – № 12. – С. 34-42.
5. Нашкерська М.М. Управління дебіторською заборгованістю у структурі оборотного капіталу підприємства// Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку: [зб. наук. пр.]/ відп. ред. О.Є. Кузьмін. – Л.: Видавництво Національного університету "Львівська політехніка", 2009. – С. 136-140.
6. Новікова Н.М. Управління дебіторською заборгованістю торговельних підприємств: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04. – К.: , 2008. – 164 с.
7. Рибалко О.М., Сичова М.Б. Деякі аспекти ефективного управління дебіторською заборгованістю// Вісник Запорізького національного університету. – 2011. – № 1 (9). – С. 164-169.
8. Семенов Г.А. Економічний механізм формування та використання оборотного капіталу підприємств: монографія/ Г.А. Семенов, А.В. Бугай, О.О. Єропутова; Клас. приват. ун-т. – Запоріжжя: КПУ, 2009. – 363 с.

Чорнобривець М.Н. Управление дебиторской задолженностью предприятия

Рассмотрено управление дебиторской задолженностью в современных условиях хозяйствования, предложена общая схема системы управления дебиторской задолженностью предприятия.

Ключевые слова: дебиторская задолженность, кредитная политика предприятия, кредитные условия, формы рефинансирования.

Chornobryvec M.N. Management an account receivable of enterprise

The article deals with accounts receivable management in the contemporary economy, presents a general scheme of accounts receivable management company.

Keywords: receivables, company credit policy, credit conditions, forms of refinancing.

УДК 336.[131+14]:330.131.7

*Аспір. Юмім Карагозлю¹ –
Європейського університету, м. Київ*

КОНЦЕПТУАЛЬНА МОДЕЛЬ РИЗИКООРІЄНТОВАНОГО УПРАВЛІННЯ МІСЦЕВИМИ БЮДЖЕТАМИ

Запропоновано концептуальну модель ризикоорієнтованого управління місцевими бюджетами, яка передбачає управління ризиками місцевих бюджетів на двох рівнях – на макрорівні (рівень центральних органів влади) та на рівні місцевих органів влади. Обґрунтовано, що основною передумовою впровадження моделі ризикоорієнтованого управління місцевими бюджетами є децентралізація бюджетної системи та забезпечення самостійності місцевих бюджетів.

Ключові слова: ризикоорієнтоване управління, бюджетний ризик, місцеві бюджети.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку бюджетної системи потребує використання нових технологій управління бюджетним процесом. Одним із сучасних підходів до вирішення питань удосконалення бюджетного процесу вважають ризикоорієнтоване управління. Технологія ризикоорієнтованого управління показала свою ефективність у багатьох сферах, однак у наукових дослідженнях сфери управління місцевими бюджетами ця проблематика на сьогодні залишається недостатньо висвітленою. Саме тому питання розроблення концептуальних засад впровадження ризикоорієнтованого управління місцевими бюджетами набуває особливої актуальності в сучасних умовах розвитку бюджетної системи.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретико-методологічні аспекти формування системи управління бюджетними ризиками стали об'єктом наукових досліджень С. Булгакової та І. Микитюк, М. Степури та Г. Котіної, А. Скрипника. Більш ґрунтовними дослідженнями системи управління ризиками місцевих бюджетів характеризуються праці російських науковців, зокрема С.Г. Аюпової, О.І. Лебедевої, М.А. Каючкіної, С.В. Подобряєва, Є.А. Степанової.

Метою дослідження є розроблення концептуальної моделі ризикоорієнтованого управління місцевими бюджетами.

Виклад основного матеріалу. Кризові умови функціонування суб'єктів бюджетного процесу визначають необхідність розроблення заходів з управління бюджетним ризиком на рівні бюджетів місцевого значення.

Розуміючи під поняттям "управління ризиком" процес, спрямований на мінімізацію негативних і максимальне використання позитивних наслідків нас-

¹ Наук. керівник: проф. В.М. Михайленко, д-р техн. наук